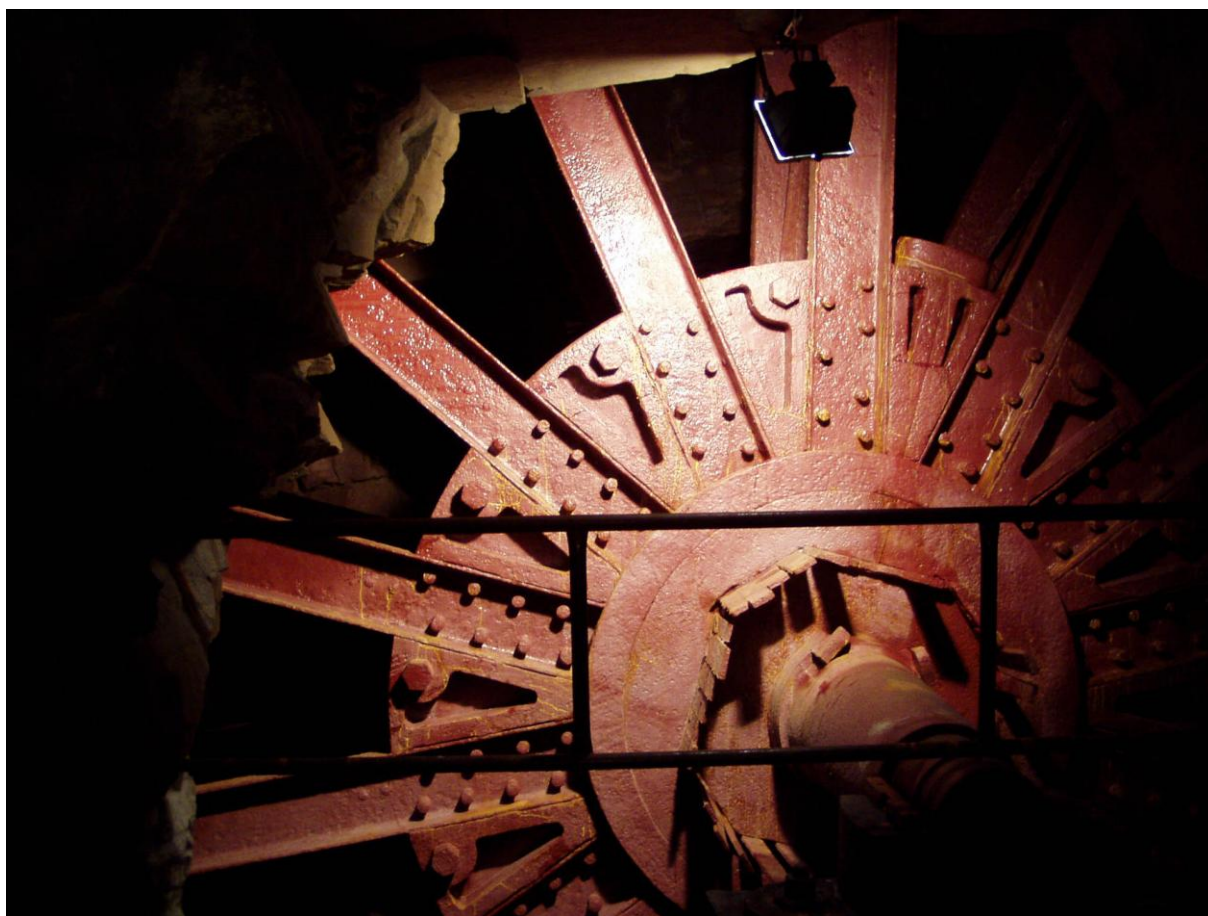

Kraj Středočeský

Úvod

Sama poloha Středočeského kraje s hlavním městem ve středu nejen našich historických zemí, ale i zeměpisné situování v rámci celé Evropy, předurčily tento region už od středověku jako průsečík největších mezinárodních obchodních tras a tedy i místo, kde se střetávaly duchovní proudy i technické novinky. Nížinná poloha a soutok řeky Labe s Vltavou i mírné klimatické poměry se staly základem osídlení.

Bohatá naleziště zlata v Jílovském revíru, stříbra v okolí Kutné Hory a Příbrami, železné rudy na Berounsku a především nález nejdůležitější suroviny pro průmyslovou revoluci uhlí na Kladensku předznamenaly i rozvoj celého regionu a zanechaly po sobě unikátní technické dědictví ať již v podobě starých dřevouhelných pecí na podbrdsku, hutních komplexů přímo v Kladně nebo důlních areálů s dominantami těžních věží na Kladensku a v Příbrami. Také těžba dalších nerostů především vápence v okolí Berouna nebo lupků u na Rakovnicku se zapsala do technické historie kraje.

Produkty zemědělské výroby chmel a kvalitní ječmeny se staly základem velmi rozšířeného pivovarství a později cukrová řepa stály u zrodu slávy českého cukrovarnictví.

Stejně jako klasická doprava i zde protnula území hustá síť železnic včetně doprovodných staveb viaduktů a mostů. Rozvoj železnic podnítil i další výrobní odvětví, ať už to bylo sklářství, chemický a textilní průmysl nebo strojírenství.

Červeně vyznačené lokality jsou určeny pro vážné zájemce a odborníky na příslušnou tematiku .

Zkratky: KP = kulturní památka, NKP = národní kulturní památka

Vysoká atraktivita pro cestovní ruch

doprava				
lokality	objekt	statut objektu	popis	přístup
Běleč, okres Kladno	milník	KP	Kamenný milník s vytesaným křížem poblíž křižovatky na Sýkořici je ukázkou lidové kamenické práce z přelomu 17. a 18. století. Pravděpodobně sloužil pro značení cest, někdy je považován za smírčí kříž.	
Brandýs nad Labem – Stará Boleslav, (Praha – východ)	most kulturní památka www.libri.cz/databaze/mosty	KP	Dvouobloukový renesanční most postaven M. Borgorellim v letech 1568–69.	volný přístup
Hořín, okres Mělník	plavební komora www.spspraha.cz	Vodní kanál Vraňany – Hořín je KP	Postavila firma V. Lanny podle projektu ing. F. Sandera v letech 1903–05 jako součást umělého kanálu pro splavnění Vltavy. Část původního technického vybavení zdymadla je vystavena vedle plavebních komor.	volně přístupná venkovní část, proplout lze po dohodě
Lány, okres Rakovník	koněspřežka www.lany.cz	KP	Pro dopravu dřeva z Fürstenberské obory z Lán do Prahy – Dejvic byla vybudována koněspřežní železnice, jejíž provoz byl zahájen 21. května 1830. V roce 1853 převzala dráhu společnost Buštěhradské dráhy, která ji přestavěla na normální rozchod s parostrojním provozem. Různě tvarované mostky druhé české koněspřežní dráhy z Prahy do Lán, založené v roce 1824 s určené pro přepravu dřeva z Křivoklátska, najdeme v lesích mezi Pílskou hájovnou, Brejlem a Lámný. Zbytky trati jsou např. na levém břehu potoka Klíčavy směrem k Pílskému rybníku.	volný přístup
Liběchov, okres Mělník	milník	KP	Ojedinelý příklad značení komunikací vybudovaný na poč. 19. stol.	
Lužná okres Rakovník	Železniční muzeum www.os.cd.cz/muzeum	Není zapsáno	Pravidelná doprava na odbočce trati Praha – Chomutov do Rakovníka byla zahájena roku 1871. Původní výtopna byla nahrazena novou, která sloužila do roku 1924. Po té zde bylo umístěno depo, provoz ukončen 1996, v současné době je zde muzeum Českých drah.	otevírací doba muzea - od května do října, po domluvě i mimo otevírací dobu
Nová Ves – Mířejovice, okres Mělník	Most www.libri.cz	KP	Přímopásový příhradový most postaven podle projektu X. Záhorského v letech 1900–04; současně s ním i zdymadlo; v letech 1925–28 jez upraven a postavena elektrárna. Viz oddíl „Vodárenství, energetika.	Běžně přístupné

doprava				
lokality	objekt	statut objektu	popis	přístup
Obříství, okres Mělník	most www.libri.cz/databaze/mosty	KP	Ocelový Štěpánský most s neogotickou výzdobou byl postaven přes Labe v roce 1912 podle projektu ing. Šimečka.	volný přístup
Jílové u Prahy - Žampach, (Praha-západ)	Viadukt www.turistik.cz	KP	Nejvyšší kamenný žulový železniční most v České republice, podle jiných pramenů dokonce v Evropě, byl postaven v letech 1879 - 1899. Technické parametry: výška - od nejvyššího místa mostovky ke dnu strže Kocour - 41,73 m, délka je 109 m. Most má sedm oblouků. První vlak tudy projel 1. května 1900.	volný přístup pod oblouky na turistické stezce Jílovské zlaté doly

Most Brandýs nad Labem

Koněspřežka Lány

Viadukt Žampach

Most Obříství

Železniční muzeum Lužná

Plavební komora Hořín

těžba				
lokality	objekt	statut objektu	popis	přístup
Chrusterice, okres Beroun	šachta www.podzemi-cma.cz/chrusterice	Není zapsáno	Založení kladenských železáren souvisí s rozsáhlou prospektorskou činností k získání železné rudy. V roce 1861 narazil kladenský objevitel uhlí J. Váňa na železnou rudu u Chrusteric. Vlastní těžba byla zahájena a počátku 20. století technologicky zajímavým způsobem pomocí vlečných lan. Upravená ruda se přepravovala lanovkou na nádraží v Loděnici. Provoz ukončen v roce 1965. V současnosti je šachta zpřístupněna. V horních prostorách dolu je dnes zřízený hornický skanzen (přístupný během sezóny o víkendech), v zatopených spodních štolách trénují potápěči a záchranáři.	prohlídka v červnu, červenci a srpnu - v sobotu a neděli
Hudlice - Krušná Hora, okres Beroun	dolování	Není zapsáno	Rozvoj těžby zelených rud na Krušné hoře od 18. stol., zánik 1967; zachována ústí několika štol, v areálu dolu (v současnosti dílenská výroba) dochována těžní věž z roku 1913 a strojovna, u areálu dělnická kolonie.	nepřístupné
Příbram - Březové hory okres Příbram	Ševčínský důl www.muzeum-pribram.cz	KP	Ševčínský důl byl založen v roce 1813 jako třetí v historii příbramského hlubinného dolování. V roce 1880 zde byl instalován parní stroj. Šachetní budova s nárožní věží sloužící pro astronomická měření byla postavena v roce 1879 v průmyslovém stylu označovaným Malakov. Na počátku 20. století byla vybudována ocelová těžní věž. Po ukončení těžby zde v roce 1978 zde bylo zřízeno hornické muzeum, jehož součástí jsou další šachty – Anna, Vojtěch a Drkolnov s unikátním vodním kolem o průměru 12,5 m. Raritou se může pochlubit důl Vojtěch, kde bylo dosaženo světového prvenství v roce 1875, kdy bylo dosaženo hloubky 1 000 m. Areál je největším hornickým skanzenem rudného dolování u nás.	otevírací doba skanzenu - celoročně Adresa: Hornické muzeum na Březových Horách H. Kličky 293 Příbram VI
Svatý Jan pod Skálou, okres Beroun	Solvayovy lomy www.Solvayovylomy.cz	Není zapsáno	V roce 1916 zakoupil Spolek pro chemickou a hutní výrobu pro výrobu kuchyňské soli Solvayovým procesem vápencový lom „Na parapleti“ nedaleko Svatého Jana pod Skalou; k dopravě vápence sloužila lanovka. V současnosti zde byl zřízen industriální skanzen.	otevírací doba muzea - v sobotu a neděli od května do října, po domluvě i mimo otevírací dobu
Vinařice, okres Kladno	Důl Mayrau www.mayrau.wz.cz	KP	Důl Pražské železářské společnosti byl hloubený od roku 1874 a těžba na jámě Mayrau, pojmenované po předsedovi správní rady Kajetánu Mayerovi, byla zahájena v roce 1877. Druhá jáma Robert byla dokončena v roce 1884. Hloubením dolu Mayrau, který byl nejvýznamnějším dolem na Kladensku, byl pověřen ing. J. Karlík vynálezce v cizině oceňovaného tachografu. Po ukončení těžby v roce 1997 zde byl zřízen hornický skanzen. Kompletně zachovaný areál, představující výjimečné kulturní technické dědictví evropského významu, dokumentuje nejen původní provoz a strojní vybavení, ale slouží pro řadu dalších kulturních akcí.	celoročně zpřístupněný skanzen.

Šachta Chrštenice

Důl Mayrau, Vinařice

Solvayovy lomy, Svatý Jan pod Skálou

Ševčínský důl, Příbram - Březové hory

potravinářství – pivovary, cukrovary, lihovary, mlýny, mlékárny				
lokality	objekt	statut objektu	popis	přístup
Bzová okres Beroun	větrný mlýn	KP	Pravděpodobně na místě staršího mlýna ze 16. století byl vybudován mlýn holandského typu, který sloužil do roku 1839. Od té doby využíván pro bytové účely.	nepřístupné
Kostelec nad Černými Lesy, okres Kolín	pivovar www.pivovary.info	KP	Z 19. století pochází současná podoba areálu, jehož součástí je unikátní ortogonální mlát se zbytky žentoury – jediná budova tohoto typu v Evropě. Svou expozicí ojedinělé pivovarské muzeum dnes nabízí mj. ukázky technologických zařízení především ze 30. let 20. století (parní stroje, čpavkové kompresory, Ječmenův hvozd, atd.) Dále areál využíván jako minipivovar, restaurace.	Přístup po domluvě
Krásná Hora nad Vltavou, okres Příbram	kamenný korec	KP	Jedna z posledních kamenných měřic na zrno středověkého původu, pozdně gotická kamenická práce se nachází v těsném sousedství náměstí.	V parku, běžně přístupné
Malé Kyšice – m.č. Poteplí, KL	Proškův mlýn www.mvcr.cz/2003/casopisy/vs/	KP	Jeden z nejstarších mlýnů na Loděnickém potoce je zmiňován již v roce 1423. Prošel složitým stavebním vývojem, poslední majitelé – rodina Proškova – mli do 2. světové války. V mlýnici zachováno zařízení ze 2. poloviny 19. století.	Přístupno po domluvě.
Mladá Boleslav – Čejetický, Mladá Boleslav	mlékárna	Není zapsáno	Současná podoba mlékárny, která dnes vyrábí mléčné výrobky pod značkou Mlada, pochází z 30. let 20. století. Mimořádná je funkcionalistická administrativní budova postavená podle projektu mladoboleslavského architekta Josefa Saala v roce 1941.	nepřístupné
Tmaň, okres Beroun	sladovna	Není zapsáno	Pivovar a sladovna byly vystavěny naproti zámečku po roce 1870, provoz byl ukončen v roce 1883. Dominantou zanikajícího dvora je technologicky i architektonicky unikátní hvozd. Pod sladovnou sklepy a labyrint podzemních chodeb.	nepřístupné
Unhošť, okres Kladno	pivovar	Není zapsáno	Parostrojní pivovar byl založen v roce 1876. Pivovar byl znám kromě běžných piv pivními speciály, nápaditými etiketami a ochranou známkou „slunce“. Provoz ukončen v roce 1949. Dnes využíván jako sklady a restaurace.	Prodejna a restaurace přístupné
Unhošť, okres Kladno	Markův mlýn www.kr-stredocesky.cz	Není zapsáno	Dle písemných pramenů mlýn v roce 1628 získal Jiří Marek. V 19. století získala mlýn rodina Bočků, kteří mlýn provozovali do roku 1945. I přes modernizaci ve 20. letech je čitelná barokní podoba mlýna. Turbína a zařízení mlýna jsou provozuschopné, ale nevyužívané. Zájemci o historii mlynářství mohou navštívit soukromou sbírku v rodinném domě p. Karla Bočka, Unhošť, Pivovarská čp. 323.	Objekt mlýna nepřístupný, je nsbírka. Otevřeno každou sobotu a neděli, V.-X. od 9 do 12 hodin
Vysoký Chlumec - osada Bláhova Lhota okres Příbram	vodní mlýn www.muzeum-pribram.cz www.vysoky-chlumec.cz	KP	Roubený mlýn s pozdně gotickými portály s datací 1507.	Interier není přístupný.

potravinářství – pivovary, cukrovary, lihovary, mlýny, mlékárny				
lokality	objekt	statut objektu	popis	přístup
Zvoleněves, okres Kladno	cukrovar	Není zapsáno	Cukrovar byl postaven v roce 1859 císařem Ferdinandem I. Od počátku byl zaměřen na výrobu konzumního cukru. Do dnešní podoby byl upraven po rozsáhlém požáru v roce 1921. Výroba ukončena v roce 2001.	nepřístupné

Větrný mlýn Bzová

Pivovar Kostelec nad Černými Lesy

Sladovna Tmaň

Cukrovar Zvoleněves

Proškův mlýn Malé Kyšice - Poteplí

Vodní mlýn Vysoký Chlumeč – Bláhova Lhota

vodárenství, energetika				
lokalita	objekt	statut objektu	popis	přístup
Káraný, okres Praha - východ	vodárna	Není zapsáno	Vodárna pro potřeby hl. města Prahy vybudována dle projektu A. Thiema v letech 1905–14; vodu získává ze systému artézských studní vybudovaných podél Jizery.	? Po domluvě?
Zbečno- Klíčava, okres Rakovník	přehrada http://kriovoklatsko.biz/klíčava	Není zapsáno	Rozvoj průmyslu na Kladensku si vyžadoval zvýšené zásobování vodou. Již ve 30. letech 20. století byl vypracován projekt klíčavského vodovodu profesorem J. V. Hráským, který byl realizován až v roce 1955 výstavbou gravitační betonové hráze s úpravnou vody.	Vodní plocha není určena k rekreaci, volně přístupná je pouze koruna hráze, okolí přehrady a její břehy nepřístupné
Kolín, okres Kolín	elektrárna ESSO	Není zapsáno	Elektrárenský svaz pověřil v roce 1929 výstavbou nového dynamického závodu předního architekta Jaroslava Fagnera, který ztvárnil elektrárenský areál v duchu funkcionalismu. Pravidelný provoz byl zahájen v roce 1932 a svému účelu slouží dodnes.	Nepřístupné, v provozu
Horní Bukovina Mladoboleslavsko okres Mladá Boleslav	věžové vodojemy www.eurobeds.cz	Není zapsáno	Součástí vodárenských soustav na Mladoboleslavsku je několik věžových vodojemů, které slouží svému původnímu účelu a jsou mezi nimi i architektonicky zajímavé objekty. Např. věžový vodojem v Horní Bukovině působí svým architektonickým řešením dojmem křehkosti i při takové výšce, která výrazně převyšuje zástavbu i okolní terén. Byl postaven podle návrhu architekta Josefa Fanty roku 1934.	volný přístup
Nymburk, okres Nymburk	Zdymadlo www.pla.cz	Není zapsáno	Zdymadlo s elektrárnou na Labi vybudováno podle projektu A. Engela v letech 1912–13.	Možnost proplutí, exteriér volně přístupný
Nová Ves - Mířejovice , okres Mělník	Most, elektrárna www.kr-stredocesky.cz	KP	Přímopásový příhradový most postaven podle projektu X. Záhorského v letech 1900–04; souč. s ním i zdymadlo; v letech 1925–28 jez upraven a postavena elektrárna. Elektrárna je jednopatrová obdélníková stavba s půlkruhovými okny a pultovou střechou.	Přístupné ve dnech Evropského dědictví, jinak po domluvě. Most běžně přístupný

Zdymadlo Nymburk

Vodárna Káraný

Most a elektrárna Mířejovice

Přehrada Zbečno – Klíčava

Elektrárna ESSO Kolín

Hutnictví, slévárenství, strojí průmysl				
lokality	objekt	statut objektu	popis	přístup
Jince, okres Příbram	vysoká pec Barbora www.eurobeds.cz	KP	Vysoká dřevouhelná pec s obklopující slévárenskou budovou a připojenou zavážecí věží byla vybudována v roce 1810 hrabětem Rudolfem z Vrbna; provoz byl ukončen v roce 1874, dnes druhotně využita pro kynologickou činnost.	Interier není běžně přístupný, po domluvě. Objekt je ve špatném stavu
Nový Jáchymov, okres Beroun	cáchovna www.eurobeds.cz	KP	Původní fürstenberská huť byla založena spolu s obcí v roce 1819 a jméno dostala po svém zakladateli. Dvojitá vysoká pec včetně technologického zařízení byla provedena jako nejmodernější huť v tehdejší rakouské monarchii podle projektu profesora pražské polytechniky F.J.Gerstnera. V provozu byla huť, do které byla zavážena ruda prostřednictvím štoly v Krušné hoře, do roku 1878. Do štoly se vstupovalo dodnes zachovanou cáchovnou. Do současnosti se ještě zachovaly objekty správní budovy a kovárny. Po bývalých objektech huti zbyly jen terénní stopy a tři rybníky, které zásobovaly huť vodou. Cáchovna dnes slouží jako restaurace.	Restaurace je volně přístupná

Vysoká pec Barbora Jince

Fürstenberská huť Nový Jáchymov (původní stav)

Cáhovna Nový Jáchymov

různé				
lokality	objekt	statut objektu	popis	přístup
Kutná Hora, okres Kutná Hora	Mincovna (Vlašský Dvůr) www.kutnahora.cz	NKP MPR Kutná Hora je UNESCO	Mincovna byla založena Václavem II. v souvislosti s rozmachem těžby stříbrných rud. Přelom v dějinách Kutné Hory znamenal rok 1300, kdy udělil osadám u nás první horní zákoník IUS REGALE MONTANORUM, právní dokument mimořádné hodnoty a jeden z prvních horních zákonů v Evropě. Po roce 1300 sem byla přenesena centrální mincovna českého státu. Zde byly raženy první pražské groše. Bohatá naleziště stříbra dala vzniknout velmi impozantnímu hornímu městu i církevním stavbám. Pro historickou unikátnost bylo město včetně hornických pozůstatků v roce 1995 zařazeno na Listinu světového dědictví UNESCO Okolím Kutné Hory vede po pozůstatcích dolování naučná stezka.	Přístupné denně, celoročně, v okolí naučná hornická stezka
Bratronice- Lhota u Bratronic, okres Kladno	Skanzen dřevěného uhlí www.volny.cz/skanzen_lhota	Není zapsáno	Unikátní muzeum, které předvádí historický proces pálení dřevěného uhlí.	Otevírací doba muzea od 15. 4. do 30. 9. pouze v sobotu a neděli
Poděbrady, okres Nymburk	vysílací stanice www.radio.cz	KP	Podle projektu B. Kozáka postavena v roce 1923. Montáž krátkovlnných vysílačů a antén byla zahájena v roce 1935. V roce 1936 byla dokončena instalace dvou vysílačů Marconi a vysílače SWB9/30. Vysílač SWB9/30 měl výkon 34 kW, pracoval na vlnových délkách 13 až 100 m, a právě ten se začal využívat pro rozhlasové vysílání.	nepřístupné

Skanzen dřevěného uhlí Lhota u Bratronic

Mincovna (Vlašský Dvůr) Kutná Hora

Vysílací stanice Poděbrady